

Organická chemie

Sloučeniny uhlíku

Organické sloučeniny

Historie

- vznik pouze v živém organismu působením „životní síly“ (*vis vitalis*)

Mezník

- syntéza močoviny z kyanatanu amonného (Wöhler, 1828)

Dnes

- sloučeniny uhlíku, kromě CO , CO_2 , CS_2 , HCN a kyanidy, H_2CO_3 a její soli

Organické sloučeniny

Uhlovodíky

hydridy uhlíku (pouze prvky C a H)

Deriváty uhlovodíků

hydridy uhlíku obsahující ještě jiné prvky

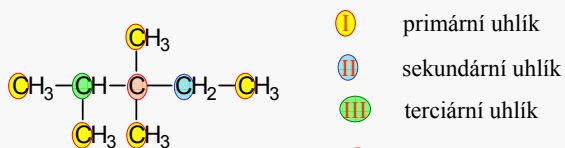
Organické sloučeniny

- Kovalentní vazby mezi atomy C
- Čtyřvaznost uhlíku

			
hybridizace	sp^3	sp^2	sp
vazebný úhel	$109^\circ 28'$	120°	180°
vazby	4 σ	3 σ , 1 π	2 σ , 2 π

Různé typy atomů uhlíku

různě reaktivní ve sloučenině

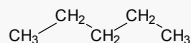
2,3,3-trimethylpentan

Rozdělení uhlovodíků

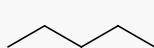
Acyklické (alifatické) uhlovodíky

nerozvětvené

pentan

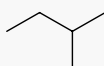
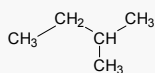

zjednodušeně:

rozvětvené

2-methylbutan

Cyklické uhlovodíky

alicyklické

monocyklické

cyklohexan

aromatické

benzen

polycyklické, např. bicyklické

perhydronaftalen (dekalin)

aromatické kondenzované

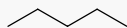
naftalen

Uhlovodíky

nasycené

cyklopentan

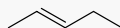

pentan

nenasycené

cyklopentadien

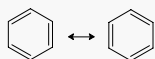

pent-2-en

Aromatické uhlovodíky (areny)

- nenasycené cyklické uhlovodíky
- konjugovaný systém dvojných vazeb
- atomy leží v jedné rovině (hybridizace atomů C sp^2)
- nehybridované p orbitály nad/pod rovinou kruhu $\rightarrow \pi$ -MO
- delokalizace π -elektronů $\rightarrow$ energeticky výhodné
- Hückelovo pravidlo: $\Sigma(\pi\text{-elektronů}) = 4n + 2$ (kde $n = 0, 1, 2, \dots$)
- typické reakce: **substituce** a **nikoliv adice**

Benzen

rezonanční struktury

1,3,5-cyklohexatrien

vazby C-C jsou rovnocenné

1865 Kekulé

delokalizační energie

- energie, která se uvolní při delokalizaci π -elektronů

u benzenu 151 kJ/mol

Názvosloví organických sloučenin

• Triviální

- ☞ dle výskytu mravenčí kyselina, močovina
- ☞ dle vlastností glycerin z řec. γλυκερος – sladký

• Semisystematické

- ☞ citronová kyselina, aceton, fruktosa
- ☞ glycerol, lipasa, pikrová kyselina (z řec. πικρος – hořký)
- ☞ výjimky: pyrrol, glykogen, freon, teflon

Názvosloví organických sloučenin

• Systematické

z názvu sloučeniny lze odvodit její strukturu

od roku 1892 na kongresu v Ženevě

dnes **Mezinárodní unie pro čistou a užitou chemii**

(International Union of Pure and Applied Chemistry, IUPAC)

Názvosloví organických sloučenin

• Opisné (funkční skupinové názvy)

jedno/více oddělených slov před/za názvem základní struktury

☞ sodná sůl octové kyseliny	natrium-acetát, octan sodný
☞ ethylester octové kyseliny	ethyl-acetát
☞ anhydrid octové kyseliny	acetanhydrid
☞ chlorid octové kyseliny	acetylchlorid
☞ amid octové kyseliny	acetamid

Názvosloví organických sloučenin

• Technické (obchodní)

☞ líh	ethanol
☞ nitroglycerin	glycerol-trinitrát
☞ freony	chlorfluorderiváty methanu a ethanu
☞ silon	polyamid
☞ PCB	polychlorované bifenyly

Principy systematického názvosloví

- 1) Substituční
- 2) Aditivní
- 3) Konjuktivní
- 4) Substraktivní (eliminací)
- 5) Záměnný

Základní struktura

a) Základní hydrid

- nevětvená acyklická/cyklická sloučenina
- k atomům řetězce vázány pouze atomy H

např.

CH₄ **methan** (karban)

SiH₄ **silan**

Základní hydrid - příklady

ethan CH₃-CH₃   ethen CH₂=CH₂   ethyn CH≡CH

cyklohexan

cyklohexen

benzen

pyridin

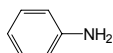
Základní struktura

b) Funkční základ = struktura obsahující:

- 1 nebo více charakteristických skupin
- aspoň 1 nahraditelný atom H v základním řetězci / charakteristické skupině

CH_3COOH octová kyselina

$\text{CH}_3\text{-C(=O)-CH}_3$ aceton

 anilin

Míra nenasyčenosti

Nasyčená sloučenina

- -an

Nenasycená s dvojnou vazbou

- -en
- -adien
- -atrien

Nenasycená s trojnou vazbou

- -yn (*-in staré názvosloví*)
- -adiyn
- -atriyn

• **Substituent** (*dříve radikál*)

☞ atom ($-\text{X}$, $=\text{O}$, ...)

☞ skupina atomů ($-\text{CH}_3$, $-\text{C}_6\text{H}_5$, $-\text{OH}$, $-\text{NH}_2$, ...)

• **Charakteristická skupina**

☞ atom / skupina atomů obsahující **vždy** heteroatom

• **Hlavní skupina**

☞ charakteristická skupina s **nejvyšší** prioritou v molekule (*viz tabulka dále*)

Substituční princip

- nahrazení (substituce) jednoho nebo více atomů H v základní struktuře **jiným atomem / skupinou atomů**
- vyjádříme v názvu **předponou** nebo **příponou**

Substituční princip

A) **Příponou** → hlavní skupina

B) **Předponami** → substituenty s nižší prioritou

☞ více stejných **substituentů** *di-*, *tri-*, *tetra-*, ...

při zdvojení samohlásek vypustíme písmeno **a**

např. -*tetra* + -ol = -tetrol

-*hexa* + -amin = -hexamin

B) **Předponami** → substituenty s nižší prioritou

☞ více stejných **skupin** *bis-*, *tris-*, ...

☞ poloha substituentu **lokanty** (1, 2, ..., *N-*, *O-*)

☞ řazení substituentů podle abecedy

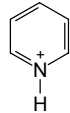
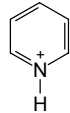
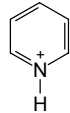
- **chl**or podle písmene *c*

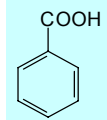
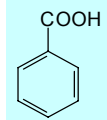
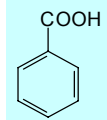
- násobící předpony/lokanty nemají vliv na abecední pořadí

Charakteristické skupiny dle priority

1. Oniové kationty
2. Karboxylové / sulfonylové kyseliny
3. Funkční deriváty kyselin:
  - anhydridy
  - estery
  - halogenidy
  - amidy
  - nitrily
8. Aldehydy
9. Ketony
10. Alkoholy / fenoly / thioly
11. Aminy
12. Etery / sulfidy
13. Peroxidy / disulfidy

Typ sloučeniny	Skupina	Předpona	Přípona
Oniový kation	-	-	-onium / -ium
Karboxylové kyseliny	-COOH	karboxy-	-(karboxyl)ová kyselina
Sulfonylové kyseliny	-SO ₃ H	sulfo-	-sulfonylová kyselina
Soli karbox. kyselin	-COO ⁻	-	-(o)át, -karboxylát
Estery	-COOR	R-oxykarbonyl-	R-(o)át, R-karboxylát
Amidy	-CONH ₂	karbamoyl-	-karboxamid
Nitrily	-C≡N	kyan-	-(karbo)nitril
Aldehydy	-CH=O	formyl-	-al, -karbaldehyd
Ketony	>C=O	oxo-	-on
Alkoholy, fenoly	-OH	hydroxy-	-ol
Thioly	-SH	sulfanyl-	-thiol
Aminy	-NH ₂	amino-	-amin
Etery	-OR	R-oxy-	-ether
Halogenderiváty	-F, -Cl, -Br, -I	fluor-, chlor-, brom-, jod-	-
Nitroderiváty	-NO ₂ / -NO	nitro- / nitroso-	-

Typ sloučeniny	Skupina	Předpona	Přípona						
Oniový kation	-	-	-onium / -ium						
<table border="1" style="margin: auto;"> <tbody> <tr> <td>CH₃NH₃⁺</td> <td>methylamonium</td> </tr> <tr> <td>CH₃OH₂⁺</td> <td>methyloxonium</td> </tr> <tr> <td></td> <td>pyridinium</td> </tr> </tbody> </table>				CH ₃ NH ₃ ⁺	methylam onium	CH ₃ OH ₂ ⁺	methyl oxonium		pyridin ium
CH ₃ NH ₃ ⁺	methylam onium								
CH ₃ OH ₂ ⁺	methyl oxonium								
	pyridin ium								

Typ sloučeniny	Skupina	Předpona	Přípona								
Karboxylové kyseliny	-COOH	karboxy-	-(karboxyl)ová kyselina								
<table border="1" style="margin: auto;"> <tbody> <tr> <td>CH₃COOH</td> <td>ethanová kyselina</td> </tr> <tr> <td></td> <td><i>semisyst.</i> octová kyselina</td> </tr> <tr> <td></td> <td>benzenkarboxylová kys.</td> </tr> <tr> <td></td> <td><i>semisyst.</i> benzoová kyselina</td> </tr> </tbody> </table>				CH ₃ COOH	ethanová kyselina		<i>semisyst.</i> octová kyselina		benzenkarboxylová kys.		<i>semisyst.</i> benzoová kyselina
CH ₃ COOH	ethanová kyselina										
	<i>semisyst.</i> octová kyselina										
	benzenkarboxylová kys.										
	<i>semisyst.</i> benzoová kyselina										

Názvy kyselin

kyselina „**anorganická**“

- kyselina sírová
- kyselina uhličitá
- kyselina dusitá

„**organická**“ kyselina

- octová kyselina
- 2-oxoglutarová kys.
- askorbová kyselina

Typ sloučeniny	Skupina	Předpona	Přípona		
Sulfonylové kyseliny	-SO ₃ H	sulfo-	-sulfonylová kyselina		
<table border="1" style="margin: auto;"> <tbody> <tr> <td>CH₃(CH₂)₁₁SO₃H</td> <td>dodekansulfonylová kyselina</td> </tr> </tbody> </table>				CH ₃ (CH ₂) ₁₁ SO ₃ H	dodekansulfonylová kyselina
CH ₃ (CH ₂) ₁₁ SO ₃ H	dodekansulfonylová kyselina				

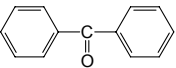
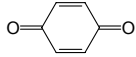
Typ sloučeniny	Skupina	Předpona	Přípona
CH ₃ COONa		natrium-ethanoát	
	<i>semisyst.</i>	natrium-acetát, <i>česky</i>	octan sodný
C ₆ H ₅ COOK		kalium-benzenkarboxylát	
	<i>semisyst.</i>	kalium-benzoát, <i>česky</i>	benzoan draselný
Soli karbox. kyselin	-COO⁻	-	-(o)át, -karboxylát

Typ sloučeniny	Skupina	Předpona	Přípona
CH ₃ COOCH ₃		methyl-ethanoát	
	<i>semisyst.</i>	methyl-acetát	
	<i>opisný název</i>	methylester	octové kyseliny
C ₆ H ₅ COOCH ₃		methyl-benzenkarboxylát	
	<i>semisyst.</i>	methyl-benzoát	
	<i>opisný název</i>	methylester	benzoové kyseliny
Estery	-COOR	R-oxykarbonyl-	R-(o)át, R-karboxylát

Typ sloučeniny	Skupina	Předpona	Přípona
CH ₃ CONH ₂		ethanamid	
	<i>semisyst.</i>	acetamid	
	<i>opisný název</i>	amid	octové kyseliny
C ₆ H ₅ CONH ₂		benzenkarboxamid	
	<i>semisyst.</i>	benzamid	
	<i>opisný název</i>	amid	benzoové kyseliny
Amidy	-CONH₂	karbamoyl-	-karboxamid

Typ sloučeniny	Skupina	Předpona	Přípona
CH ₃ C≡N		ethanonitril	
	<i>semisyst.</i>	acetnitril	
	<i>opisný název</i>	nitril	octové kyseliny
	<i>aditivní princip</i>	methylkyanid	
C ₆ H ₅ C≡N		benzenkarbonitril	
	<i>semisyst.</i>	benzonitril	
	<i>opisný název</i>	nitril	benzoové kyseliny
	<i>aditivní princip</i>	fenylkyanid	
Nitrily	-C≡N	kyan-	-(karbo)nitril

Typ sloučeniny	Skupina	Předpona	Přípona
Aldehydy	-CH=O	formyl-	-al, - karbaldehyd
CH ₃ CHO		ethanal	
	<i>semisyst.</i>	acetaldehyd	
	<i>opisný název</i>	aldehyd	octové kyseliny
C ₆ H ₅ CHO		benzenkarbaldehyd	
	<i>semitriv.</i>	benzaldehyd	
	<i>opisný název</i>	aldehyd	benzoové kyseliny

Typ sloučeniny	Skupina	Předpona	Přípona
Ketony	>C=O	oxo-	-on
CH ₃ -CH ₂ -C(=O)-CH ₃			butanon (butan-2-on)
	<i>aditivní princip</i>		(ethyl)methylketon
	<i>aditivní princip</i>		difenylketon
	<i>triv.</i>		benzofenon
	<i>semisyst.</i>		cyklohexa-2,5-dien-1,4-dion
	<i>triv.</i>		1,4-benzochinon
			benzen-1,4-chinon, p-benzochinon)
			chinon

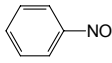
Typ sloučeniny	Skupina	Předpona	Přípona
Alkoholy, fenoly	-OH	hydroxy-	-ol
CH ₃ CH ₂ OH		<i>aditivní princip</i> <i>triv.</i>	ethanol ethylalkohol líh
C ₆ H ₅ OH		<i>semisyst./triv.</i>	benzenol fenol

Typ sloučeniny	Skupina	Předpona	Přípona
HSCH ₂ CH ₂ OH		<i>starší název</i>	2-sulfanylethan-1-ol merkptoethanol
Thioly	-SH	sulfanyl- dříve merkpto-	-thiol
CH ₃ CH ₂ SH			ethanthiol
C ₆ H ₅ SH			benzenthio

Typ sloučeniny	Skupina	Předpona	Přípona
CH ₃ CH ₂ NH ₂		<i>aditivní princip</i>	ethanamin (ethylazan) ethylamin
Aminy	-NH ₂	amino-	-amin
C ₆ H ₅ NH ₂		<i>aditivní princip</i> <i>triv.</i>	benzenamin (fenylazan) fenylamin anilin

Typ sloučeniny	Skupina	Předpona	Přípona
CH ₃ CH ₂ OCH ₃		<i>aditivní princip</i>	methoxyethan ethyl(methyl)ether
Etery	-OR	R-oxy-	-ether

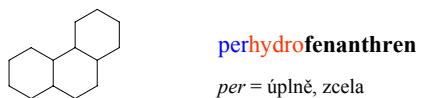
Typ sloučeniny	Skupina	Předpona	Přípona
CH ₃ I		<i>aditivní princip</i>	jodmethan methyljodid
Halogenderiváty	-F, -Cl, -Br, -I	fluor-, chlor-, brom-, jod-	-

Typ sloučeniny	Skupina	Předpona	Přípona
CH ₃ NO ₂			nitromethan
			nitrosobenzen
Nitroderiváty	-NO ₂ /-NO	nitro- / nitroso-	-

Aditivní princip

a) použití předpony

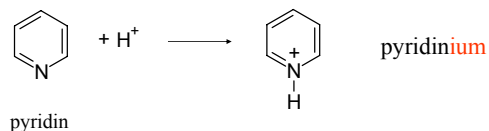
- např. přidání jednoho atomu H předponou **hydro-**

Aditivní princip

b) použití přípony

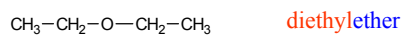
- např. přidání jednoho iontu H⁺ příponou **-ium**

Aditivní princip

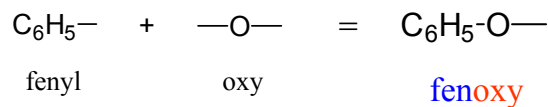
c) přidání dalšího (skupinového) názvu

- skládáním názvu **substituentu** a **skupinového názvu**
(radikálově funkční princip, dvousložkové názvosloví, funkční skupinový název)

Aditivní princip

d) skládání názvů substituentů uváděných v předponě

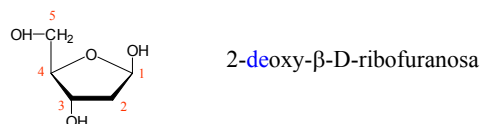
Konjunktivní princip

- názvy složitějších sloučenin

Substraktivní princip

- a) předpona **de-** (dehydro-, deoxy-, ...)

Substraktivní princip

b) přípona **-anhydrid** (odstranění vody)

maleinová kyselina → malein**anhydrid**

c) přípona **-yl** (ztráta H)

methan → CH₃- **methyl**

Substraktivní princip

d) přípona **-en (-yn)** (ztráta 2 (4) atomů H vedoucí k nenasycenosti)

ethan → **ethen, ethyn**

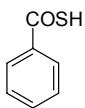
e) přípona **-át** (ztráta H⁺)

octová kyselina → **acetát**

Záměnný princip

• atom C zaměněn heteroatomem

N -aza-, O -oxa-, S -thia-

thiobenzoová kyselina

Názvy uhlovodíkových zbytků

Názvy alkylů

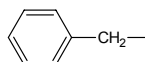
CH₃- methyl

CH₃CH₂- ethyl

CH₃CH₂CH₂- propyl

CH₃CHCH₃ **propan-2-yl**

starší název sek-propyl, 2-propyl
triv. isopropyl

benzyl
(aromatický alkyl, není arylem)

Názvy cykloalkylů

cyklopentyl

cyklohexyl

Názvy alkylenu, alkandiylů

$-\text{CH}_2-$	methylen (methandiyl)
$-\text{CH}_2\text{CH}_2-$	ethylen (ethan-1,2-diyl)
$-\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2-$	propan-1,3-diyl <i>starší název</i> trimetylen
$\text{CH}_3\text{CHCH}_2-$ 	propan-1,2-diyl <i>starší název</i> propylen

$-(\text{CH}_2)_6-$	hexan-1,6-diyl <i>starší název</i> hexametylen
$\text{CH}_3\text{CH}-$ 	ethan-1,1-diyl
$\text{CH}_3\text{CH}=\text{CH}-$	ethyliden

Název trojvazného zbytku odvozeného od methanu

$=\text{CH}-$	methin
---------------	--------

Názvy alkenylů

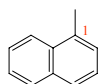
$\text{CH}_2=\text{CH}-$	vinyl (ethenyl)
$\overset{3}{\text{CH}}_2=\overset{2}{\text{C}}\overset{1}{\text{H}}\text{CH}_2-$	allyl (prop-2-en-1-yl) <i>starší název</i> 2-propenyl
$-\overset{1}{\text{C}}\overset{2}{\text{H}}=\overset{3}{\text{C}}\text{HCH}_3$	prop-1-en-1-yl <i>starší název</i> 1-propenyl

Názvy arylů

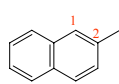
C_6H_5-

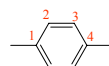
fenyl

1-naftyl

2-naftyl

1,4-fenylen
p-fenylen

4-tolyl
p-tolyl
4-methylfenyl

Hlavní zásady při určování názvu

1. hlavní řetězec/základní cyklus:
  - ☞ max. počet hlavních skupin
  - ☞ max. počet násobných vazeb
  - ☞ max. délka
2. nejnižší lokanty v pořadí:
  - ☞ heteroatomům
  - ☞ hlavní skupině
  - ☞ násobným vazbám (poloha dvojně vazby nejnižší lokant)
  - ☞ substituentům
3. hlavní skupina: ☞ příponou v názvu
4. ostatní substituenty: ☞ předponami v názvu dle abecedy

Schéma tvorby názvu ze vzorce

1. Určit substituenty a násobné vazby
2. Určit charakteristické skupiny
3. Vyjádřit hlavní skupinu příponou
4. Určit hlavní řetězec/základní cyklus
5. Název základního hydridu
6. Název základního hydridu s hlavní skupinou
7. Očíslování základního hydridu
8. Vyjádření nenasycenosti: příponou vč. lokantů
9. Názvy substituentů vyjádřené předponou
10. Abecední seřazení substituentů
11. Doplnění lokantů a násobících předpon
12. Sestavení názvu: **předpony – základní hydrid – přípona**

Nejvýznamnější změny v chemickém názvosloví organických sloučenin (tzv. „**novelizované názvosloví**“)

- umístění lokantů

buta-1,3-dien   1,3-butadien
cyklohex-2-en-1-ol   2-cyklohexenol

ale, výjimka stažené názvy

2-naftol
2-naftyl

Nejvýznamnější změny v chemickém názvosloví organických sloučenin

- trojná vazba -yn

ethyn   ethin

- názvy esterů / solí -(o)át   (česky -an)

ethyl-acetát   ethylacetát   (octan ethylnatý)
kalium-dodekanoát   dodekanoát draselný
glycerol-trinitát   glyceroltrinitrát
natrium-dodecyl-sulfát   dodecylsulfát sodný (dodecylsíran)

Nejvýznamnější změny v chemickém názvosloví organických sloučenin

- názvy kyselých solí / esterů

natrium-dihydrogen-citrát   dihydrogencitrán sodný
ethyl-hydrogen-ftalát   ethylhydrogenftalát

- názvy dvojavazných uhlovodíkových zbytků

propan-1,2-diyl   propylen
propan-1,3-diyl   trimethylen

ale
methylen, ethylen, fenylen

Nejvýznamnější změny v chemickém názvosloví organických sloučenin

- názvy azosloučenin –N=N– -diazen

fenyl(2-naftyl)diazen   naftalen-2-azobenzen
dle abecedy   „složitější-azojednodušší“

difenyl**diazen**   azobenzen

- předpona thiolů –SH   **sulfanyl-**

4-sulfanylbenzoová kyselina   kyselina *p*-merkaptobenzoová

Nejvýznamnější změny v chemickém názvosloví organických sloučenin

- názvy laktamů / laktonů
hexano-6-laktam   6-hexanlaktam, ϵ -kaprolaktam
pentano-5-lakton   lakton 5-hydroxypentanové kyseliny
- závorky pro rovnocenné substituenty
ethyl(methyl)keton   ethylmethylketon
ethyl(methyl)propylamin   *N*-ethyl-*N*-methylpropylamin

Nejvýznamnější změny v chemickém názvosloví organických sloučenin

- písmenné lokanty kurzívou
N-methylpropylamin
p-benzochinon
- přednost číselných lokantů před písmennými
2-aminoctová kyselina   kyselina α -aminoctová
2-naftol α -naftol
1,4-benzochinon   *p*-benzochinon

Nejvýznamnější změny v chemickém názvosloví organických sloučenin

- hranaté závorky pro opakující se skupiny
 $\text{CH}_3\text{-}[\text{CH}_2]_{16}\text{-COOH}$
- mezinárodní pravopis
meth-   methan
eth-   ethan, ethylalkohol, ether
anth-   anthracen, fenanthren
iso-   isopropyl

Nejvýznamnější změny v chemickém názvosloví organických sloučenin

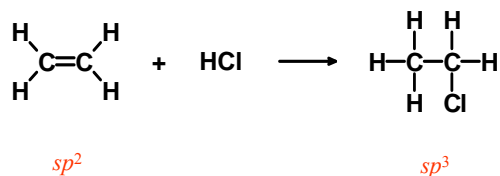
- názvy organických kyselin
octová kyselina   kyselina octová
- tradiční české názvy esterů / solí
ethyl-acetát   octan ethylnatý
natrium-acetát   octan sodný
kalcium-oxalát   šřavelan vápenatý

Reakce organických sloučenin

podle reakčního mechanismu

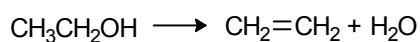
Adice

zánik násobných vazeb ($sp \rightarrow sp^2 \rightarrow sp^3$)

Eliminace

vznik násobné vazby a současně eliminace
jednoduché molekuly (H₂O)

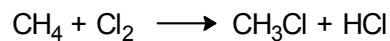

*sp*³

*sp*²

Substituce

atom H je nahrazen jiným atomem/skupinou
(*beze změny hybridizace*)

*sp*³

*sp*³

Přesmyk

atomy/skupiny migrují v rámci jedné molekuly

Substrát & Činidlo

Substrát

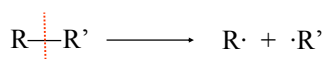
- větší uhlíkatá molekula

Činidlo

- jednodušší, často anorganická molekula
- vyvolává změny v substrátu

Radikálové reakce

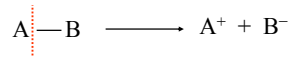
- *homolytické* štěpení vazeb → **radikály** (částice s nepárovým elektronem)

- energeticky náročné: ↑ *T*, iniciace světelným zářením nebo radikálovým činidlem

Iontové reakce

- *heterolytické* (nesouměrné) štěpení vazeb → ionty

nukleofilní činidlo (nukleofil)

- do vznikající kovalentní vazby poskytne svůj elektronový pár
- anionty/neutrální molekuly s volným elektronovým párem (X⁻, OH⁻, CN⁻, H₂O, NH₃, ...)

elektrofilní činidlo (akceptor elektronů)

- H⁺, H₃O⁺, NO₂⁺, X⁺